

PERIODICUL „«BUCOVINA». GAZETĂ ROMÂNEASCĂ PENTRU POLITICĂ, RELIGIE ȘI LITERATURĂ/ ROMÂNISCHE ZEITUNG FÜR POLITIK, KIRCHE UND LITERATUR“, CERNĂUȚI, 16 OCTOMBRIE 1848 – 2 OCTOMBRIE 1850 ȘI OPERA SA CULTURAL-NAȚIONALĂ

VASILE I. SCHIPOR

Das Periodikum „«Bucovina». Gazetă românească pentru politică, religie și literatură. Romänische Zeitung für Politik, Kirche und Literatur“, Czernowitz, 16 Oktober 1848 – 2 Oktober 1850 und sein kulturell-nationales Werk

*(Zusammenfassung)**

Die Studie *Das Periodikum „«Bucovina». Gazetă românească pentru politică, religie și literatură/ Romänische Zeitung für Politik, Kirche und Literatur“ Czernowitz, 16 Oktober 1848 – 2 Oktober 1850 und sein kulturell-nationales Werk* ist einer Bukowiner Zeitung gewidmet, darüber es noch keine monographische Arbeit in unserer Fachliteratur gibt. Der Verfasser präsentiert alle diesbezüglichen Informationen aus der Periode 1924–2014, dann bezieht er sich auf das Folgende: Format des Periodikums, Erscheinung, Redaktionsteam, Programmartikel, in verschiedenen Sektionen veröffentlichte Beiträge, Mitarbeiter, Auflage, Verbreitung in allen damaligen rumänischen Provinzen. Besonders hervorgehoben, aus linguistischer, literarischer, kultureller und historischen Perspektive, wird die wichtige national-kulturelle Rolle der Zeitung in der Epoche.

Das reiche Material im Anhang stellt die Zeit von 1848 dar, die das „Bucovina“-Periodikum – ein „Spiegel der intellektuellen Tätigkeit der Rumänen“ – in 60 Nummern unter der Leitung einiger begabten Publizisten darlegt, die sich mehrerer edlen Idealen widmeten: die Emanzipation des Landes, die Förderung des rumänischen Kulturerbes, die Wahrheitsliebe, die Meinungsfreiheit, das Gemeinwohl.

Schlüsselwörter und -ausdrücke: bilinguales modernes Periodikum, Redakteure, Redaktionssekretär, Korrespondent, Feuilleton, Programmartikel, Tagesbericht, Werbung, kritischer Geist, Zensur, Auflage, Verbreitung, Abonnement.

„«Bucovina». Gazetă românească pentru politică, religie și literatură/ Romänische Zeitung für Politik, Kirche und Literatur” nu are încă un studiu monografic.

* Traducerea: Ștefănița-Mihaela Ungureanu.

Cu aproape un secol în urmă, istoricul Teodor Balan publică studiul *Frații Gheorghe și Alexandru Hurmuzachi și ziarul „Bucovina”: un capitol din istoria politică a Bucovinei din anii 1848–1850*, Cernăuți, Societatea Tipografică Bucovineană, 1924, 68 p. I. Hangiu, în lucrarea *Presa literară românească. Articole-program de ziare și reviste (1789–1948)*, ediție în două volume, note, bibliografie și indici de ~, cu o introducere de D. Micu, I (1789–1901). *Studii și documente*; II (1901–1948). *Studii și documente*, București, Editura pentru Literatură, 1968, publică integral articolul-program al ziarului, p. 131–134, cu un facsimil al frontispiciului de la nr. 1 și o scurtă notă redacțională ca chapeau. Într-o lucrare de referință, același I. Hangiu îi consacră gazetei „Bucovina” un articol, în 1996, făcând referire la articolul-program și la importanța periodicului pentru literatura română, citând la bibliografie două surse: Constantin Loghin, *Ziarul „Bucovina”*, subcapitol din *Istoria literaturii române din Bucovina, 1775–1918* (1926, 1996) și Ion I. Nistor, *Publicațiile românești din Bucovina*, articol publicat în „Junimea literară”, Cernăuți, anul XXV, nr. 1–3, ianuarie – martie 1936, p. 1–4¹. „«Suceava». Anuarul Muzeului Județean”, anul IX, 1982, p. 329–345, publică un studiu, *Ziarul „Bucovina” – tribună a unității culturale românești*, semnat de Mircea Cenușă, cu 66 de note și trimiteri bibliografice, care menționează, între altele, și studiul lui Teodor Balan din 1924.

„«Suceava». Anuarul Muzeului Județean”, anul XVI, 1989, într-un repertoriu bibliografic alcătuit de Ioan V. Cocuz, îi consacră acestui periodic un articol mai cuprinzător, situându-l în contextul epocii². Câțiva ani mai târziu, Emil Satco și Ioan Pînzar, în *Dicționar de literatură Bucovina* (1993) îi consacră și ei un articol succint, indicând la referințe o altă sursă: Nicolae Iorga, *Istoria presei românești de la primele începuturi până la 1916*, București, 1922³.

Dincolo de hotarele provinciei, ar fi de reținut câteva materiale ce apar în periodice diverse: *Gheorghe Hurmuzachi și ziarul „Bucovina”*, „gazetă românească pentru politică, religie și literatură”, *primul ziar din Bucovina*, studiu nesemnat, cu 26 de trimiteri bibliografice⁴; Elena Savciuc, *Panorama presei bucovinene de limba română*, documentar postat pe Internet de „memoria.ro”, Biblioteca digitală de interviuri, memorii, istorie orală, cărți și imagini din istoria recentă a României, care prezintă evenimente ale secolului al XX-lea așa cum se reflectă ele în conștiința celor care le-au trăit⁵. Dintre acestea, un studiu ne reține atenția prin interesul scăzut față de periodicul bucovinean. Vasile Zvanciuc de la Institutul de Istorie „George Bariț” din Cluj-Napoca publică, în 2004, studiul *Programele*

¹ I. Hangiu, *Dicționarul presei literare românești, 1790–1990*, ediția a II-a revizuită și completată, București, Editura Fundației Culturale Române, 1996, p. 72–73.

² Ioan V. Cocuz, *Presa românească în Bucovina (1809–1944)*, în „«Suceava». Anuarul Muzeului Județean”, XVI, 1989, p. 20–26.

³ Emil Satco și Ioan Pînzar, în *Dicționar de literatură Bucovina*, Suceava, Biblioteca Bucovinei „I. G. Sbiera”, 1993, p. 32.

⁴ www.scribube.com/.../Gheorghe-Hurmuzachi-i-ziarul-Bu19242324.php

⁵ www.mer

revistelor și ziarelor bucovinene până în anul 1940⁶, în care îi consacră periodicului de la Cernăuți un singur alineat, de unsprezece rânduri, făcând trimitere la un fragment din articolul-program și remarcând o singură idee: „Conștiința unității de neam era [...] adânc înrădăcinată și la românii bucovineni”⁷.

Foarte aproape de noi, o lucrare fundamentală, elaborată și publicată sub înaltul patronaj al Academiei Române, *Dicționarul general al literaturii române*, în mod surprinzător, nu se referă și la acest periodic bucovinean de la mijlocul secolului al XIX-lea, ci numai la cele omonime din secolul trecut: „Bucovina”, cotidian, organul de presă al Societății „Unirea”, Cernăuți, 18 martie 1919 – 25 ianuarie 1920; „Bucovina”, ziar de informație generală, Cernăuți, 14 iulie 1941 – 26 februarie 1944; „Bucovina literară”, supliment săptămânal al ziarului „Bucovina”, editat de Societatea pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina”, cu concursul Societății Scriitorilor Bucovineni, Cernăuți, 11 ianuarie 1943 – 27 februarie 1944; „Bucovina literară”, periodic lunar, organ de presă al Societății Scriitorilor Bucovineni, Suceava, începând din ianuarie 1990⁸.

„Bucovina». Gazetă românească pentru politică, religie și literatură/Romänische Zeitung für Politik, Kirche und Literatur” apare la Cernăuți în perioada 4/16 octombrie 1848 – 20 septembrie/2 octombrie 1850. Chiar de la început, titlul gazetei este scris cu grafie latină, iar subtitlul cu litere chirilice. De la nr. 1, din 14/26 februarie 1849, și subtitlul apare scris cu grafie latină. Redactor-responsabil al gazetei este, în 1848, Gheorghe Hurmuzachi, în 1849, Gheorghe și Alexandru (Alec) Hurmuzachi, iar în 1850, Alexandru Hurmuzachi. În comitetul de redacție al gazetei „Bucovina”, care este totodată – cum observă Constantin Loghin – „consiliul de familie al hurmuzăchenilor”, se află studentul teolog Iraclie Porumbescu (secretar de redacție), Aron Pumnul, care traduce articolele germane. George Bariț este corespondent pentru Ardeal, având „contract de colaborare în regulă” cu ziarul bucovinean⁹.

Din *Înștiințare la prenumerație*, notă redacțională inserată frecvent la sfârșitul ultimei pagini, aflăm regimul de apariție al gazetei, formatul adoptat, costul abonamentului, difuzarea acesteia: „Bucovina» până la sfârșitul lui dechemvrie [1848] esă o dată pe săptămână, vinerea, *in folio*, cu suplement. De la 1 ghenari viitor 1849 însă de do[u]ă ori pe săptămână [lunea și vinerea]. Prețul [prenumerăției] de la 4 octombrie [1848] până la sfârșitul anului [1848] pentru Germania este de 2 fiorini argint. Prenumerăția se face în librăria de aici a Dlui Viniarș. Prenumerățiile dinafară atât în Austria cât și în țerile streine se fac la cantorele de poștă cele mai apropiate; în Moldova și Țeara Românească la

⁶ Vasile Zvanciu, *Programele revistelor și ziarelor bucovinene până în anul 1940*, în „Anuarul Institutului de Istorie «George Barițiu»” din Cluj-Napoca, Series Humanistica, tomul II, 2004, p. 239–258.

⁷ *Ibidem*, p. 239. Vezi și www.humanistica.ro/engleza/anuare/2004/Anuare%202004/Art.14.pdf

⁸ Eugen Simion (coordonator general), *Dicționarul general al literaturii române*, vol. I (A–B), București, Editura Univers Enciclopedic, 2004, p. 676.

⁹ Constant:

cantorele de poștă a[le] K. K. Agenții, cu plată de 3 fior[ini] arg[int]”¹⁰; „«Bucovina» va urma a eși și de la anul viitor înainte o dată pe săptămână, însă în format mai mare și cu litere cu totul noue. Locurile și prețul prenumerației sânt tot aceleși[i] ca și până acum; prenumerația pentru Moldova și Valahia însă este pe jumătate de an cu preț de 6 fiorini. Redacția va fi scurtă în fâgădu[i]jeli, în faptă însă se va sili de a aduce pre «Bucovina» la acea importanță care i se cere de cătră misia ce s-au impus, adecă de a apăra înaintea Evropii interesele a opt milioane de români”¹¹; «Bucovina» esă o dată pe săptămână și anume vinerea *in folio* cu supliment. Prețul prenumerației pentru întâiul cvartal a[l] anului 1848 este pentru Cernăuți de 2 fiorini argint și se prenumerează în librăria dlui Viniearz de aice. Prenumerării streine atât din țară cât și din afară se fac la cele mai aproape k. k. cantore de poștă cu plata de 3 fiorini argint”¹²; «Bucovina» ese o dată pe săptămână și anume vinerea, *in folio*. Prețul prenumerației pentru 1 cvartal este [de] 2 fl. 30 cr.; pentru 6 luni 5 fl., pentru 1 an 10 fl. arg. Pentru Moldova și Valahia nu se primește prenumerație pentru mai puțin decât 6 luni. Aici se prenumerează în librăria d. Viniarj. Prenumerării străine atât din țară, cât și din afară se fac la cele mai aproape k. k. cantore de poștă cu plata acestui preț”¹³.

Așadar, în 1848, „Bucovina” apare o singură dată pe săptămână. Numerele 1 și 2 apar luna, iar numerele 3–12, vinerea. Numerele 10 și 11 din acest an apar în același timp. În 1849, gazeta apare, de asemenea, o dată pe săptămână, numărul 1 apare luna, iar numerele 2–45, numai vinerea, în format *in folio*. În 1850, periodicul apare tot o singură dată pe săptămână. Numerele 1 și 2 apar vinerea. De la numărul 3, ziarul apare alternativ miercurea și sâmbăta. Miercuri apar numerele 4, 6, 8, 10, 12, 14, 16, 18, 20, 22, 24, 26, 28, 30, 57, 59 și 60. Tot miercurea apar, ca număr dublu, unele cu format mai mic și cu mai puține pagini, și numerele 31–32, 33–34, 35–36, 37–38, 39–40, 41–42, 43–44, 43–44, 45–46, 47–48, 49–50, 51–52, 53–54, 55–56. Sâmbăta apar numerele 3, 5, 7, 9, 11, 13, 15, 17, 19, 21, 23, 25, 27, 29 și 58.

Din articolul *Cu 1-iu ianuarie (c.v.) 1850*, referitor la noul abonament pentru gazetă, publicat ca editorial în numerele 43, din 16/28 decembrie 1849, p. 271, 44, din 23 decembrie 1849/4 ianuarie 1850, p. 279 și 45, din 30 decembrie 1849/11 ianuarie 1850, p. 285, aflăm că abonamentele la gazeta „Bucovina” se pot face în diverse orașe din provinciile istorice românești, indicându-se și, cu câteva excepții, numele intermediarilor, unii dintre aceștia personalități renumite ale vremii: Iași (frații Hr. Gheorghiu), Galați (Milia, funcționar consular), Sibiu (Cancelaria episcopală), Brașov (profesorul Andrei Mureșanu), Blaj (Timotei Cipariu), Arad (dr. Atanasie Șandor) și Oradea Mare (Cancelaria Episcopiei greco-unite). Tot aici

¹⁰ „«Bucovina». Gazetă românească pentru politică, religie și literatură/ Romänische Zeitung für Politik, Kirche und Literatur”, Cernăuți, anul I, nr. 6, 12/24 noiembrie 1848).

¹¹ *Ibidem*, anul I, nr. 10–11, 17/29 decembrie 1849, p. 74.

¹² *Ibidem*, anul I, nr. 12, 24 decembrie 1848/3 ianuarie 1849.

¹³ *Ibidem*,

se face precizarea că abonamentele sunt necesare „ca să ne putem îndrepta după ele cu numărul esemplarelor” (pentru stabilirea tirajului). Editorialul apare și alăturat, tradus în limba germană.

Dintr-un alt articol, *Înștiințare la prenumerațiune*, tipărit în numărul 6, din 1/13 februarie 1850, p. 30, aflăm și alte câteva locuri în care se pot face abonamente pentru gazeta de la Cernăuți: Brașov (profesorul Andrei Mureșanu), Sibiu (Cancelaria episcopală), Blaj (canonicul Timotei Cipariu), Alba Iulia (protopopul Augustin Pop), Cluj (protopopul Ioan Fekete), Oradea Mare (profesorul Alexandru Roman), Lugoj (negustorul Demetriu Popa-Vița), Arad (doctorul Atanasie Șandor). Observația ce s-ar impune, poate, imediat este că niciăieri nu apare menționat și orașul București, capitala Principatului Țara Românească (Valahiei, cum este scris în articolul-program al gazetei).

Tiparul gazetei „Bucovina”, menționat jos, pe ultima pagină a fiecărui număr, se execută la Tipografia Johann Eckhardt și Fiul din Cernăuți.

„Bucovina”, publicația română-germană singulară în publicistica bucovineană, își organizează materialele în pagină pe coloane. În partea dreaptă a paginii sunt așezate materialele în limba română (partea politică a gazetei), scrise cu litere chirilice, ulterior cu alfabet de tranziție, și datate după calendarul iulian (stil vechi). În partea stângă a paginii sunt imprimare, cu caractere gotice, textele în limba germană, „de un interes mai general”, cum precizează Gheorghe Hurmuzachi în articolul-program și datate după calendarul gregorian (stil nou). Partea românească se adresează românilor de pretutindeni, în timp ce partea germană, după cum scrie Constantin Loghin, „era sortită să atragă atențiunea lumii neromânești și, mai ales, a celei germane din Monarhie, asupra destinului românilor, ducând ecoul suferințelor lor în Parlamentul austriac”¹⁴.

Începând cu numărul 1, de luni, 4/16 octombrie 1848, periodicul „Bucovina” publică și un supliment, scris „Supplement”, care găzduiește materiale diverse: proiecte de legi, știri locale și externe, o revistă a presei din Transilvania și din Principate, comentarii politice, cronică. Unele numere ale periodicului apar însă și fără supliment.

Tot de la numărul 1, continuu, până la numărul 60, de miercuri, 20 septembrie/2 octombrie 1850, gazeta bilingvă de la Cernăuți întreține un foileton, scris *Feuilleton*, ca supra-titlu, dar numai la început, în primele două numere și destinat exclusiv literaturii. În tradiția presei românești din Bucovina de dinainte de 1918, acesta se află așezat după editorial, în partea de jos a paginii, și se continuă, frecvent, în paginile următoare. Nu toate numerele periodicului apar cu foileton.

Paginile periodicului sunt notate continuu pentru întregul său an de apariție: I, 1–88; II, 1–292; III, 1–196.

Articolul-program al periodicului „Bucovina” apare ca editorial, este semnat de G. H./Gheorghe Hurmuzaki și se publică în numărul 1, de luni 4/16 octombrie

¹⁴ Constan

1848¹⁵. Potrivit acestuia, Bucovina, „în frumoasa cunună de țări a Austriei”, „nu trebuie să rămâie înapoi în lupta intelectuală” declanșată de evenimentele „timpului minunat în care trăim”, pentru a realiza „împărăția libertății și a dreptății”, „aceste mai înalte bunuri ale omenirii”, urmărind „desvoltarea intereselor noastre” în cadrul unui adevărat program politic: „Foaia noastră va fi dar defensorul intereselor naționale, intelectuale și materiale a[le] Bucovinei, reprezentantul dorințelor și nevoițelor ei, organul bucuriilor și suferințelor ei. Monarhia democratică cu toate consecvențiele, o Austrie liberă, puternică, falnică, deplină îndrituire a tuturor naționalităților, autonomie provincială, întreg și nemărginit progres în toate ramurile activității omenești – aceste[a] sunt principiile noastre și pe care foaia noastră nici odinioară nu le va p[i]erde din ochi. Și precum fieștecare eveniment respunzător acestora, în viața noastră, politică și socială, va găsi pururea la noi o sinceră și bucuroasă îmbrășoare, asemenea și tot ce este reu [rău], vrednic de aruncat, prejudețul jăcnitor binelui comun, și abuzul, din orice parte să vie – mai ales în relațiile publice a[le] țerii noastre în multe priviri atât de înapoiată – se vor ataca de cătră noi liber fără cruțare și cu întreaga putere a unei convicții bine gânditoare”.

Gazeta „Bucovina” își propune să reprezinte interesele Principatelor Române în raport cu lumea germanică, în primul rând, atrăgând atenția asupra „călcelelor lor drituri”, promovând „pururea știrile cele mai noue, mai întinse și mai pozitive din ămbele principate”, prin „glasul nefalsatului adevăr”: „Prin priincio[a]sa însă poziție geografică a Bucovinei care se arată ca sentinela sistemului statelor din centrul Europei, cea mai înaintată spre Răsărit, precum și prin naționalitatea românească care este în ea predomnitoare, foaia noastră mai este cu osebite chieată de a mijloci și cunoștința ămbelor surori, Moldova și Valahia, Austriei și Germaniei care au de apărat în aceste principate interese de o nemăsurată importanție și pentru care aceste frumoase țeri mai că sunt încă o terra i[n]cognita, atât de rar străbate din ele vreo știre sigură!

Aflându-ne la granița Moldovii, din care și Bucovina până la 1775 au făcut parte întregitoare, și cu care această din urmă este unită prin fireștele legături a[le] unei aceeași naționalități, a[le] istoriei, a[le] religiei, a[le] năravurilor și a[le] multor altor relații de trebi și de familii, noi nu putem tăgădui interesul nostru cel mai viu ămbelor principate, și cercărilor lor de a-și îmbunătăți starea și de a călca pe calea libertății și a fericirei, cale care, prin marele întâmplări de la mart [martie], s-au căștigat mai norocitei Bucovine: noi nu ne putem opri de a trage în sfera cercetărilor noastre călcelele lor drituri și de a face să resune prin foaia noastră glasul nefalsatului adevăr, pre care un terorism fără pildă se pare că vro[i]ește într-aceste asupra țeri a-l osindi la o vecinică tăcere”.

În același spirit, „Bucovina” își propune, totodată, să cultive simpatiile din Principate pentru Austria și Germania: „Foaia noastră va fi încă și reprezentantul simpatiilor care ecistă în Principateli Danubiane pentru Austria și Germania, atât

¹⁵ *Ibidem*, I

din pricina binefăcătoarelor relații comerciale ce sunt între unele și altele, cât și a nouelor și vrednicilor de răvnit instituții ce aceste din urmă au câștigat, numai puțin și prin înrăurirea ce Austria și Germania sunt mai ales menite a ekserția [exercita] asupra viitorului țărilor românești, simpatii care în timpurile din urmă s-au manifestat mai tot așa de strălucit în âmbele principate ca și între românii austriani. Prin cultivarea însă a acestor simpatii, nădăjduim a fi folositori âmbelor părți”.

Ca adevărat organ de presă al românilor de pretutindeni, îndeplinind „misia”, de a apăra înaintea Evropii interesele a opt milioane de români”, cum scrie în „înștiințarea la prenumerație” din I, 10–11, 17/29 dec. 1848, gazeta „Bucovina” își propune să adune în coloanele sale „știri regulate despre lucrările” românilor din Ungaria și Transilvania, devenind, în 1850, „singurul reprezentant al românilor ardeleni”: „Nu vom lipsi asemine a ne ocupa și de soarta fraților noștri români – în număr de mai mult de trii milioane – din Ungaria și Transilvania, și așa vom aduna știri regulate despre lucrările lor, ca prin aceasta să le dovedim toată frățesca împărtășire, la care prin aceeași naționalitate suntem îndatorii”.

„Oglindă a activității intelectuale a românilor”, „Bucovina” își propune să câștige colaborarea „multor scriitori de talent”: „Colaborarea a multor scriitori de talent făgăduită acestei foi ne pune în plăcuta poziție de a împărțiși cetitorilor noștri, pe lângă deosebite articole de un interes comun, și noue producții a[le] literaturii românești – încât aceste se vor potrivi cu scopul gazetii noastre. Într-acest chip foaia noastră va fi o oglindă a activității intelectuale a românilor”.

Complementar, gazeta „Bucovina” publică, de asemenea, în numărul 1, la *Feuilleton*, articolul *Despre religie*, semnat I. C., în care este precizat rostul periodicului și al religiei în societatea timpului, fapt neremarcat până acum la noi. Aici, preotul Ioan Calinciuc, profesor de religie la Institutul Teologic din Cernăuți, scrie, printre altele: „Simțind noi viu în adâncul sufletului nostru cât de strins legată este religia cu întreaga noastră ființă, trebu[i]e să simțim împreună și a noastră datorie, a ne da sama de efecturile ei; și mai ales acum, când de o parte nime nu se îndestulează cu o cunoștință suprafițială, de altă parte lumea are nevoie de adevăr, ca să poată scăpa de labirintul încâlcitelor împrejurări.

Timpul este serios, omenirea se tinde cătră principiul său cel de căpitenie, cătră desvoltare; împregiurările se împotrivesc; luptă, vărsare de sânge, oștire sălbatică mai pretutindene.

În astfel de momenturi este de neapărată trebuință ca religia să vie în ajutor și să ea [ia] desvoltarea societății în mâna sa, cu a[le] ei dumnezești idei, împăcând, sfințind și înfrățind pe toți.

Astăzi nu este destul ca să avem mângă[i]erea sufletelor noastre; starea omenirii de acum cere radicală vindecare a ranelor și restatornicirea sănătății organismului social. Nu este destul a face răcoare bolnavului, trebuința cere de a stinge cu totul văpaia cea istovitoare. Nu este destul ca fieștecare numai de a sa mântuire să se grijască; datoria este prin mântuirea aproapelui a dobândi sufletul său.

Ca să se adevereze cuvântul Mântuitorului: «un duh și un trup», trebu[i]e nu pentru noi, ci pentru obștie să viețuim; religia noastră dar să se prefacă din egoistica formă a individului în religia societății¹⁶.

Câteva articole redacționale, publicate în 1850, fac referire la rostul periodicului în vârtoarea evenimentelor vremii, ilustrând opera sa cultural-națională, dar și o admirabilă conștiință gazetărească. Cel dintâi se intitulează *Cătră domnii cetitori* și este datat 1 iulie 1850 (stil vechi): „Cu începutul lui iuliu se deschide prenumerațiune nouă la foaia noastră «Bucovina»; prețul, precum se vede și în fruntea gazetei, este pe un an 10 f., pe ½ de an 5 f. arg.; pe pătrariu de an nu se primesc prenumerațiuni.

Scopul principal, spre care am năzuit și năzuim după putință, ne-au fost și ne este ca să înfățișăm naintea guvernului imperial, într-o lumină adevărată, marea însemnătate a națiunii române pentru întregătatea imperiului, că adecă națiunea română, după pusețiunea [aspirațiile] și numerositatea sa, este menită de a fi un elemânt necesariu spre ținerea cumpenei între diferitele națiuni ale imperiului și singurul, firescul propumnacul al lui contra resăritului celui greu de eveneminte; prin urmare, că nu numai constituțiunea den 4 martiu 1849, ci chiar propiul înteris al imperiului însuși cere ca românilor să se dea drepturi de o măsură cu ale celoralalte națiuni den merele imperiu, și mai mult să nu fiă supuși altor națiuni, ci să-și administre[ze] ei trebele sale, atât cele politice cât și cele besericești. Aceste drepturi le recunoaște constituțiunea imperială fiăcărei națiuni, acestea le cere fiecare națiune, acestea le rechiamăm [reclamăm/solicităm] și noi, românii, pentru noi întru toate petițiunile noastre de pân-acum, și aceste drepturi – ajutați de prea demnii fii ai națiunii – le-am apărat și noi contra tuturor calumniilor [calomniilor], versate [vărsate] asupra-ne în gazetele străine de cătră vechii nostri dușmani, carii încă tot ar mai visa să ne usurpeze și de aici nainte drepturile noastre și, spre bajocura constituțiunii și a eternei dreptăți, să domnească peste noi pe nedrept, ca și mai nainte, [lucru] ce însă nu va mai fi!

Această tendință ne rămâne neschimbată și pe viitoriu.

Pentru delăturarea [îndepărtarea] neprevăzutelor pedece, ce aduseră întârziere în eșirea numerelor mai den urmă alor acestei foi, au luat redacțiunea cuviincioasele [cuvenitele] measure, ca să nu se mai tâmple nici întârziere. Cu această ocaziune, rogăm pe domnii prenumeranți, carii n-au împlinit [achitat] încă prețul prenumerațiunii de pe cursul trecut, să aibă bunătatea a-l trâmite fără întârziere.

¹⁶ *Ibidem*, p. 1. Ioan Calinciuc (1812, Milișăuți – 24 februarie 1875, Cernăuți) face studii gimnaziale la Cernăuți. Studii superioare la Institutul de Teologie din Cernăuți (1832–1835). Preot (1835–1837), cu specializare la Universitatea din Viena (1837–1838). Profesor la Catedra de Teologie dogmatică de la Institutul Teologic din Cernăuți (1838–1875). Până la 1848, predă în limba latină, după care în limba română. Membru în comitetul de conducere și vicepreședinte al Societății pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina. Este autorul unui curs de teologie dogmatică, rămas în manuscris, apreciat pentru calitățile sale: concepție, sistem, stil, frumusețea limbii și o bogată documentare. Vezi și Emil Satco, *Enciclopedia Bucovinei*, vol. I, Iasi – Suceava, Editura Princeps – Biblioteca Bucovi

Prenumerățiunile se fac la toate postele c.r [cesaro-regale/cesară-crăiești]; afară de aceea la binevoitorii noștri culegători de mai nainte. Pe credet nu se poate trămete neciun esămplariu. Voitorii de a avea gazeta noastră sunt rogați a trămete prețul de prenumerațiune cât mai curând, pentru ca să știm cum să ne îndreptăm cu numărul esămplarielor [tirajul]¹⁷.

Cernăuți, 1 iuliu k.v. [stil vechi] 1850

Redacțiunea.

Cel de al doilea text, la care ne referim în continuare, se întitulează *Către domniul prenumerați, fiind datat 6 septembrie 1850 (stil nou)*. Și acest text, pe care îl reproducem integral, este totodată – la fel ca multe altele din paginile acestui periodic bucovinean din prima parte a secolului al XIX-lea – și un document de limbă, conservând pentru cercetarea științifică a istoriei limbii române din Bucovina forme și fenomene interesante: „Niște împregiurări, care amerințau totală nemicire și acestei acum singure gazete a românilor den Austria, au produs o neplăcută întârziere în eșirea mai multor numere. Noi ne-am fi ținut de strinsă datorință a înștiința pe onoratul public despre feliurita natură a acelor împărăgiurări; însă, după o serioasă cumpenire a lucrului, am aflat că publicăciunea acelora ar putea mai mult strica decât folosi. Destul atăta că via-ne dorință de a servi după puterile noastre și mai departe dreptei cause națiunale, ne-au însuflețit de a învinge toate acele pedece, pentru ca să nu rămâie neamicilor (dușmanilor) noștri bucuria de a vedea căderea și celui de pe urmă organ care cuatează a-și ridica glasul spre apărarea drepturilor și espunerea durerilor națiunei române, precum și spre înfruntarea neadormiților ei calumniatori.

Deci dară propășim cu înnoite puteri, sperând tare că [acum] călduroasa îmbrătoșiare a connaționalilor noștri ne va sprijini întru continuarea grelei și spinoasei noastre întreprinderi. Pentru ca să putem înfățișia starea românilor den toate provinciile Austriei mai cu samă, credem vartos că [și] confrății noștri den acele provințe se vor întrece a ne împărtăși starea lucrurilor de pe la dâșii.

Fiindcă, după noua regulare a postelor, epistolele trebuie plătite de cătră trimițători, însemnăm că ordinarii [obișnuiții] noștri dd [domni] curespundiți vor primi pentru portul curepundiștelor trimise redacțiunei deplină desdăunare.

Pentru ca, den cauza întârziatei publicări a mai multor numere, să nu fim nevoiți a aduce naintea publicului întâmplări vechie, acum parte știute și cunoscute, rescindem [reportăm] datele: 10, 14, 17, 21, 24, 28, 31 aug., 4, 7, 11 și 14 septembrie k.n. [stil nou], care laolaltă fac 11 numere și dăm acest număr cu data de astăzi. Domniul abonați, însă, nu vor suferi nicio daună, fiindcă pentru aceste 11 numere se vor da den săptămână-n săptămână seu [sau/fie] supleminte seu numere întrege mai multe până se va plini restul.

Cernăuți, 6 septembrie k.n

Redacțiunea «Bucovinei»¹⁸.

¹⁷ „Bucovina”, anul III, nr. 49–50, 5/17 iulie 1850, p. 165.

¹⁸ „Bucovina”, anul III, nr. 57, 6/18 august 1850, p. 181. Corectură pe frontispiciu: 6 sept./18 sept. 1850.

Timp de aproape doi ani, gazeta „Bucovina” publică în coloanele sale corespondență externă și știri locale, întreținând rubrici speciale („cronica săptămânii”, „noutățile zilei”), proiecte legislative, proclamații, scrisori, petiții, proteste. „Bucovina” publică știri externe începând cu primul său număr, în cadrul rubricii *Țerile românești*. Știrile interne apar în coloanele gazetei începând cu numărul 3, în cadrul rubricii numite ulterior *Imperiul Austriei*. Începând cu suplimentul la nr. 2, din 14/23 oct. 1848, face loc în coloanele sale știrilor din Bucovina, în rubrica *Locale*, iar de la nr. 4, din 29 oct./10 nov. 1848, în rubrica *Provinciale și locale*. De la nr. 3, din 22 oct./3 nov. 1848, ziarul întreține o rubrică intitulată *Cronica săptămânii*, cuprinzând știri interne și externe. Știrile interne sunt grupate, de obicei, în cadrul subrubricii *Imperiul Austriei*, iar cele externe în subrubrica *Cronica străină*.

Articolele de aici se disting printr-o problematică diversă: *Proiect a driturilor fundamentale înfățișat Parlamentului de comitetul constituției* (I, 1, 4/16 oct. 1848, p. 5–7); *Țările românești în privința mișcărilor lor naționale și politice* (I, 2, 11/23 oct. 1848, p. 13–15 ; nr. 4, 29 oct./10 nov. 1848, p. 31–32); *Viitorul Bucovinei* (I, 3, 22 oct./3 nov. 1848, p. 25–27); *Școalele populare din Bucovina* (I, 5, 5/17 nov. 1848, p. 39–40); *Românii și reacția despotică* (I, 7, 19 nov./1 dec. 1848, p. 53–54); *Petiția Bucovinei* (I, 9, 3/15 dec. 1848, p. 67–70); *Catedra pentru limba și literatura română în Cernăuți* (I, 12, 24 decembrie 1848/5 ianuarie 1850, p. 80); *Posiția ierarhiei române în Austria* (II, 9, 8/20 aprilie 1849, p. 47–49 și 18, 10/22 iunie 1849, p. 90–92); *Un cuvânt serios despre cauza scoalelor în Bucovina* (II, 22, 22 iulie/3 august 1849, p. 117–119); *Causa disdăunării în Bucovina* (II, 21, 15/27 iulie, p. 113–116; 22, 22 iulie/3 august, p. 121–124 și 23, 29 iulie/10 august 1849, p. 129–131); *Interesele provinciale* (II, 27, 26 august–7 sept. 1849, p. 148–150); *Proiect de Constituție provincial pentru Ducatul Bucovinei* (II, 29 9/21 sept., p. 160–162 și 31, 25 sept./5 oct. 1849, p. 169–170); *Jurnalistica din Moldova* (II, 31, 23 sept./5 oct. 1849, p. 170–171); *Proiectul Ministeriului Inveteturilor Publice pentru reorganizarea gimnasiilor, analizat și criticat* (II, 34, 14/26 oct. 1849, p. 193–195); *Centralisatiunea și federatiunea în Austria* (continuare: III, nr. 2, 13/25 ian. 1850, p. 8–11; III, nr. 3, 20 ian./2 febr. 1850, p. 13–15); *Petițiunea românilor din Ungaria* (încheiere: III, nr. 5, 28 ian./9 febr. 1850, p. 23–25); Aron Pumnul, *Neaternarea limbei romanesci en desvoltarea sa si en modul de a o scrie*, studiu închinat „junimei române” (III, nr. 6, 1/13 febr. 1850, p. 27–29; III, nr. 7, 4/16 febr. 1850, p. 32–33; III, nr. 9, 11/23 febr. 1850, p. 42–43; III, nr. 10, 15/27 febr. 1850, p. 46–47; III, nr. 17, 11/23 martie 1850, p. 73–75; III, nr. 18, 15/27 martie 1850, p. 77–79; III, nr. 19, 18/30 martie 1850, p. 81–84; III, nr. 21, 25 martie/6 apr. 1850, p. 89–91; III, nr. 22, 29 martie/10 apr. 1850, p. 94–96; III, nr. 23, 1/13 apr. 1850, p. 97–100); *Memorial despre dreptul istoric al neaternării beserecei romanilor din provinciile austriace* (III, nr. 12, 22 febr./6 martie 1850, p. 53–54; III, nr. 13, 25 febr./10 martie 1850, p. 57–60; III, nr. 14, 1/13 martie 1850,

p. 61–62; III, nr. 15, 4/16 martie 1850, p. 65–66); *Starea Moldovei*, documentar (III, nr. 14, 1/13 martie 1850, p. 61–63; III, nr. 15, 4/16 martie 1850, p. 65–67; III, nr. 16, 8/20 martie 1850, p. 69–72); *Despre starea Moldovei*, II, încheierea documentarului (III, nr. 30, 26 apr./8 mai 1850, p. 125–127; *Cunstitutiunea seau asiedimentul Besericei Romanesci* (III, nr. 41–42, 7/19 iunie 1850, p. 145–152; III, nr. 43–44, 14/26 iunie 1850, p. 153–156).

În «Suplimentul», nr. 3, din 22 oct./3 nov. 1848, p. 25–27, cu supratitlul *Viitoriul Bucovinei*, gazeta de la Cernăuți publică un document extrem de important pentru istoriografia noastră națională, *Convenția*, încheiată la Țarigrad (Constantinopol), în 7 mai 1775, între Imperiul Otoman și Imperiul Habsburgic, privind cedarea părții de nord-vest a Moldovei. Documentul cuprinde patru capitole. Într-o notă de subsol, la pagina 25, redacția precizează că „originalul acestui document se află în cancelaria secretă a Curții din Viena și s-au împărțit în copie prezidiului Galiției (gal. Landespraesidium) prin decret al Cancelariei Curții în 13 fevr. 1823, no. 4928”. Motivarea publicării documentului este exprimată în redacționalul articolului documentar: „Bucovina au ajuns la minutul cel mai hotărîtor a[l] modernii sale istorii. Chestia vieții sale – adecă viitoarea sa poziție politică – lovește cu un braț de fer la ușele soartei noastre și cere numaidecât soluția sa. Acum se și amestecă cumpănitorii sorți carii au să rostească asupra ecsistenței țerii noastre și curând, foarte curând – înainte ca ochii nostri sa se deschidă din somn – ființa noastră se va hotări poate pentru veci.

În adevăr, acum nu se atinge de nimic mai puțin de cât de tot viitorul nostru, de ecsistența noastră națională și politică, în scurt, de interesele cele mai scumpe a[le] țerii noastre. Cu alte cuvinte, în ce fel are să fie viitoarea relație a Bucovinei cătră celelalte provincii-surori a[le] Monahiei Austriei? Are ea să fie o provincie deosebită, precum ea este cunoscută prin mai multe patente și hotăriri împărătești și care se repetează până în timpurile cele mai noue; are ea, ca provincie deosebită, să fie îndeosăbi organizată și administrată cu de-aproape privire a împregiurărilor ce-i sunt cu totul prop[r]ii? Sau are să fie întrupată cu altă provincie a Monarhiei și cu care anume, și are ea a fi unită cu aceasta pentru veci? Ce este dint-aceste do[u]ă mai bine, mai înțelept, ce este mai folositor pentru frumoasa noastră țeară? Ce asigurază mai bine viitorul său în privirea politică, în general, și fericirea, și materiala sa bunăstare, în particular? Spre a putea responde la aceste întrebări – îndreptate din toate părțile – cu acea strictă conștiință, care nemăsurata importenție a lor o cere de la noi, trebuie mai întâi să începem cu o scurtă descriere istorică a ocărmuirei Bucovinii până acum și a consecvențiilor ce aceasta au avut pentru țeară.

Noi începem cu publicarea actului prin care Bucovina au trecut cătră Austria, care, deși este atât de important pentru istoria țerii noastre, însă până acum au fost cu totul necunoscut unui public mai mare”¹⁹.

¹⁹ *Ibidem*,

„«Bucovina». Gazetă românească pentru politică, religie și literatură. Romänische Zeitung für Politik, Kirche und Literatur” întreține, începând din 1849, un foileton literar „foarte îngrijit”²⁰. Aici publică, aproape număr de număr, Vasile Alecsandri, care lucrează „cu aceeași râvnă cu care [a lucrat] pentru «Propășirea»”, pentru „ca foaia Bucovinei să devie cel mai bun organ al răspândirii ideilor frumoase printre români”²¹. De interes aparte sunt studiile *Tradiții populare românești*, (I, 8, 26 noiembrie/8 decembrie, p. 57–60; I, 9, 3/15 decembrie 1848, p. 67–70); *Poezia populară a românilor* (II, 32, 30 septembrie/12 octombrie 1849, p. 177–180), precum și serialul *Cântece poporane romanesci* (începând cu anul II, nr. 33, 7 /19 octombrie 1849, cu intermitențe, până în anul III, la nr. 51–52, din 12–24 iulie 1850). Textele de aici sunt marcate în fiecare număr cu cifre romane, de la I la XII, sunt: *Codreanul* (III, nr. 33, 7/19 oct. 1849, p. 181–183), *Păunașul codrilor* (III, nr. 36, 28 oct./9 nov. 1849, p. 205), *Toma a lui Mosiu* (III, nr. 2, 13/25 ianuarie 1850, p. 7–8), *Sburătoriul* (III, nr. 6, 1/13 febr. 1850, p. 27), *Șerb Saracul* (III, nr. 8, 8/20 febr. 1850, p. 35–37), *Mieoara* (III, nr. 11, 18 februarie/2 martie 1850, p. 51–52), *Mihu Copilul* (III, nr. 20, 22 martie/3 aprilie 1850, p. 86–88), *Balaurul* (III, nr. 33–34, 10–22 mai 1850, p. 133), *Turturica și cucul* (III, nr. 45–46, 21 iunie/3 iulie 1850, p. 157), *Sialga* (III, nr. 47–48, 28 iunie/10 iulie 1850, p. 161), *Inelul și năframa* (III, nr. 51–52, 12/24 iulie 1850, p. 169).

Publicând studiul lui Vasile Alecsandri *Poezia populară a românilor*, alcătuit din patru părți, redacția îl numește pe acesta, într-o notă de picior, fără a-i trece însă numele, „unul din cei mai geniali poeți” ai „nației române”, „pe care noi ne ținem de fericire a-l numi între amicii noștri”, mulțumindu-i pentru „onorătoarea și mult prețuita conlucrare”, printr-un „public omagiu”, în semn de prețuire sinceră a „frumosului geniu poetic” și a „zelului [său] național”²².

Iraclie Porumbescu publică, tot aici, *Buceha și litera*, „fabulă adevărată” (III, nr. 10, 15/27 febr. 1850, p. 45–46), *Lui Iancu*, versuri care au făcut carieră în epocă, circulând mai ales în Transilvania ca imn (III, nr. 13, 25 febr./9 martie 1850, p. 57), balada *Ieremia Movilă și sahastrul seu Altariul Monastirei Sucevița* (III, nr. 29, 22 apr./4 mai 1850, p. 121–122), poetizare romantică a unei legende din popor, „revăzută și îndreptată” de Vasile Alecsandri, învederând un iscusit versificator: „Precum al mării valuri / Câteodată năbușesc / Și eșind din a lor maluri / Holde, țarini nimicesc: / Așa oardele barbare / În Moldov-acum intra / Și creștinele-i hotare / Greu, amar le-amerința. // Ieremiă, Domnul țarei / Vesten-dată au luat, / Și la armele scăpărei / Toată țara-au rădicat: / Pe Suceavă el adună / Mult-vitejii săi români: – / Dar ei toți sunt numa-o mână / Contra mii și mii păgâni. // Dușmanii cu-a lor turbare / Tot ce-i sănt bajocoresc: / Prunci, bătrâni a lor scăpare / Caută dar

²⁰ „Bucovina”, anul III, nr. 57, 6/18 august 1850, p. 181.

²¹ Vasile Alecsandri, scrisoarea către Alexandru Hurmuzaki, din 12 mai 1849, în volumul *Cele mai frumoase scrisori*, text ales și stabilit, traducere, prefață, tabel cronologic, note și indici de Marta Anineanu, București. Editura Minerva. Colectia „Biblioteca pentru toti”. 1972. p. 55–56.

²² „Bucovi

n-o găsec: / Foc, omor și pustiire / Pretutindenii se lățește, / Vai, durere și peire / Bietei țării i se gătește! – // «Fiă-ți milă, Doamne sfinte; – / Fiă-ți milă de români! / Nu lăsa ca crude ginte / Să-mpileze pe creștini! / Nu lăsa ca-n biata țeară / Pe-al Moldovei scump pământ / Să se-nalțe în ocară / Al sclăviei monumânt!»²³

Mai colaborează la „Bucovina”, uneori fără să semneze, Gheorghe Sion, Vasile Pogor, Costache Negri, Mihail Kogălniceanu. Alteori redacția (re)publică creații semnate de Costache Conachi, Vasile Cârlova, Dimitrie Bolintineanu, Grigore Alexandrescu, Ion Heliade Rădulescu (*Prefața Gramaticii* sale de la 1828), Andrei Mureșanu.

Dintre creațiile în versuri ale colaboratorilor din Moldova reținem două texte, ilustrative în opinia noastră pentru imaginarul epocii și totodată pentru opera cultural-națională înfăptuită de acest periodic bucovinean. Textele aparțin lui Gheorghe Sion (născut în 22 mai 1822, în Mamornița și decedat la București, în 1 octombrie 1892, autor de versuri, traducător, memorialist, refugiat la 1848–1849 în Bucovina).

Cel dintâi, *Poetul și musa*, este subîntitulat „respuns la respuns” și face parte din manuscrisul *Panorama Moldovei*: „«Mă îndemni să cânt, o, musă! / Zici să cânt cum am cântat / Și să uit că pe-a mea buză / Amărămea s-a jucat; / Dar nu mă întrebi, iubită, / Oare am putut uita / Vijelia cea cumplită / Ce speranțele-mi sfărma? / Și crezi tu că de-aș cânta / Cineva m-ar asculta? // Tu prezici pentru-a mea liră / Viitoriul aurit; / Dar nu vezi cum se resfiră / Timpul cel nenorocit? / Laurele pentru mine / Nu au loc, nici le doresc: / În Moldova, de-ar fi bine, / Eu la altă nu gândesc! / Dar crezi tu că de-aș cânta / Rău-n bine s-ar schimba? // Ce-mi arăți munții cu turme, / Cu fetițe și păstori? / Nu vezi că eu calc pă urme, / Unde-acum nu mai cresc flori? / Nu vezi florile abătute / De al Nordului vânt greu / Și speranțele pierdute / Cum ne sfâșie mereu? / Și dar crezi că de-aș cânta / Soarta lumii s-ar schimba? // Zici că patria nu pere: / O, nu, nu! o știi și eu; / Ba ea încă drepturi cere, / Căci ea crede-n Dumnezeu! / Dar știi că ideea vine / Ca un fulger din senin, / Și aruncă în suspine / Pe cel ce-are doru-n sin. / Dar crezi tu că de-aș cânta / Fericire îi voi da? // Zici că România are / Pe ceri încă steaoa sa; / Dar o știu... și mie-mi pare / Că de-acum ne-a lumina. / Mumele române toate / O arată la copii, / Și copiii nu se poate / Să n-o-arăte l-al lor fii. / Dar crezi că de n-oi cânta / Steaoa s-ar întuneca?» // Musa pe poet ascultă / Și-ncetează-a-l mai certa; / Ear poetul cu mai multă / Poftă-ncepe a striga: / Românie, Românie! / Mult ai tu să lanțezești / În această agonie / Întru care te găsești? / Musă, musă, nu-nceta / Pe români a-i deștepta!»²⁴

Cel de al doilea text se întitulează *Trebile noastre* și este surprinzător, în unele privințe, dacă lectura ori relectura noastră nu ar omite paradigma culturală a epocii din care vine, situată într-o tradiție la noi, de la Vasile Alecsandri până la

²³ „Bucovina”, anul III, nr. 29, 4 mai 1850, p. 121. Datată Sucevița 1848, poezia este semnată Ir. P.

²⁴ *Ibidem*,

Constantin Tănase, și nici „metafora bântuirii textuale” despre care scrie Matei Călinescu, în pofida scăderilor estetice ale creației (de fapt, toate textele de aici ar trebui privite mai întâi ca „documente” ale epocii și abia după aceea sub aspectul realizării lor estetice): „Toate trebile merg bine, / N-avem ce mai bănuî; / Poate zice orișicine / Că n-avem ce mai dori. / Am dorit Sturza să cadă... / A căzut... Ghica e domn; / Ghica țeara nu o pradă; / Să ne punem dar pe somn; / Zeu! te culcă, măi vecine, / Trebile ne merg prea bine! // Am avut o adunare: / Ne-am tot plâns mereu de ea; / Eac-acuma senat mare / Cum magnații o doria. / Ce idee minunată! / Ce mai de-mbunătățiri! / Țeara nu-i reprezentată, / Dar acestea-s propășiri. / Ce zici, măi frate vecine, / Nu merg trebile spre bine? // Supt a Sturzei cârmuire / De ministri-i ne plângeam, / Căci oricare asuprire / De la dâșșii o simțiam. / Cine sunt ministri-acuma? / Dintre-ai Sturzei oari nu sunt? / Măi vecine, lasă gluma: / Spune drept, nu am cuvânt? / Dar tu rizi, frate vecine, / Parcă trebile nu-s bine! // Ne plângeam sub Sturza, frate! / Că ne-ncalecă cei mari, / Că cei slabi nu au dreptate / Când se-nhață cu cei tari; / Dar acum cine nu știe / C-avem și aristocrați, / Și că-n aristocrație / Mulți se-ndeasă nechiemați? / Spune drept și tu, vecine, / Nu trag trebile a bine? // Când era domn Sturza-n țeară / De străini ne tânguiam; / Cum că țeara o să peară / Totdeauna ne-ngrijiam; / Dar-acum nu-s patrioții / Gata toți a o scăpa? / Seau tu crezi că fanarioții / Sunt plecați a o trăda? / Eu aș zice, măi vecine! / Cum că trebile merg bine. // Și-apoi ce ne mai lipsește? / Boerescul a scăzut? / Viitoriul nu zimbește? / N-avem scoli cum am avut? / N-avem legi pentru censură? / Jandarmii nu ne-ngrozesc? / Mai avem cuvânt de ură / Pe cei ce ne cârmuesc? / Spune, spune, zeu! vecine: / Nu ne merg trebile bine?”²⁵

Tot la *Foileton*, ziarul face loc unei cronici muzicale, după știința noastră, cea dintâi de acest fel, publicată în presa românească din Bucovina: *Concertul demoaselei Iulia Goldberg*, semnată C²⁶.

În paginile gazetei „Bucovina” apar uneori și materiale insolite, cum este cazul unor interesante *Observări meteorologice în Cernăuți* (III, nr. 7, din 4/16 februarie 1850, p. 34; III, nr. 8, din 8/20 februarie 1850, p. 40). Alcătuite sub formă de tabel, acestea se referă la intervalele 20–29 ianuarie, 31 ianuarie – 3 februarie 1850 și prezintă observații efectuate pentru orele 6, 14 și 22.

De la numărul 7, din 25 martie/6 aprilie 1848, periodicul „Bucovina” tipărește la sfârșit reclame. Puține și sporadice, la început, acestea ocupă începând cu numărul 23, din 29 iulie/10 august 1849, spații mai mari. Fără să apară în toate numerele, reclamele se tipăresc mai cu seamă în limba germană. Unele apar și în limba română, cum este, de exemplu, *Înștiințare de prenumarare la un vorbăriu german-român*, care face publicitate pentru vocabularul alcătuit la Iași de către dr. F. Teodor Stamati (II, nr. 39, 18/30 noiembrie 1849, p. 244; II, nr. 45, 30 decembrie 1849/11 ianuarie 1850, p. 292), precizând piața de desfacere a lucrării: Iași, Galați, Brăila, Cernăuți, Brașov. În această reclamă, tipărită la

²⁵ *Ibidem*, anul III, nr. 24, 5/17 apr. 1850, p. 101.

²⁶ *Ibidem*, :

Cernăuți, Teodor Stamati²⁷ scrie din Iași la 9 noiembrie 1849: „Cheia unei limbi este gramatica, iar cămara, magazia în care se păstrează în orândui[r]e elementele ce compun limba este vorbăria, lesiconul, vocabulariul, cuvântariul sau orișicum

²⁷ Teodor Stamati (1812 – 13 decembrie 1852, Iași). Născut în familia unui preot dintr-un sat din Moldova, face studii strălucite la Gimnaziul Vasilian de la Trei Ierahi (1828–1832), unde, după absolvirea cursului pregătitor, devine institutor (1833). Își continuă studiile la Viena (1834–1837), ca bursier. Aici urmează cursuri de matematică, fizică, chimie, științele naturii și filosofie, obținând titlul de doctor în filosofie și artele frumoase, în 1838, după care face călătorii în Franța și Germania. Revenit în țară, este, între altele, repetitor la un pension, corector la revista „Albina românească”, profesor la Școala Vasiliană, profesor de „înalte matematici”, fizică teoretică și experimentală la clasele superioare de la Academia Mihăileană”. Membru în Comitetul academic și paharnic (din 1843), conservator al colecțiilor de la Societatea de Medici și Naturaliști, director al Școlii de Fete de la Sfântul Spiridon, conducător al trupei românești de teatru în stagiunea decembrie 1839 – martie 1840. În 1840, înființează la Academia Mihăileană primul laborator de fizică experimentală de la noi. Inspector școlar, susținător, într-un memoriu întocmit în 1845, al îmbunătățirii organizării învățământului din Moldova. Profesor de științele naturii la Gimnaziul Internat de Băieți (1851–1852). În scurta sa viață, Teodor Stamati publică mai multe manuale școlare, toate ilustrând o „însemnată contribuție de autor didactic”: *Abețedarul franțezo-românesc* (1833), *Geometria după Kries*, *Fizica experimentală după Muncke*, *Fizica populară*, *Manual de istorie naturală* (1841). *Fizica elementară pentru clasele colegiale din Prințipatul Moldovei* (1849) este unul dintre primele noastre manuale originale de fizică, iar *Dictionaraș românesc de cuvinte tehnice și altele greu de înțeles* (1851, cu o ediție a II-a, postum, în 1856), este considerat cel dintâi în domeniu. *Vocabulariul de limba germană și română* (1852) se bucură de o bună primire mai ales în Transilvania. Teodor Stamati face parte din grupul de redactare a primului dicționar enciclopedic românesc, *Lexicon de conversație*, din care s-a tipărit o singură fasciculă, în 1842. Buna cunoaștere a unor limbi străine stă la baza preocupărilor sale lexicografice. Aici autorul învederează siguranță și simț al limbii ce se reflectată mai cu seamă în activitatea de adaptare a neologismelor. Pentru prodigioasa activitate pe tărâmul fizicii este considerat „ctitor al fizicii elementare” de la noi. Membru al Societății de Medici și Naturaliști din Principatul Moldovei. Pătruns de spiritul epocii și avându-l ca model pe Gheorghe Asachi, Teodor Stamati este interesat de literatură și folclor, scrie poezie ocazională și articole de popularizare științifică în diverse periodice („Albina românească”, „Gazeta de Moldavia”, „Icoana lumii”, „Povăzătorul sănătății și a economiei”, „Zimbrul”, „Jurnalul de Galați”), polemizează cu Mihail Kogălniceanu. Povestirea sa *Un vis: cine de ce se teme nu scapă*, satiră la adresa justiției corupte, apare la Brașov, în „Foaie pentru minte, inimă și literatură” (1849). Pentru a îmbogăți repertoriul teatrului românesc din Moldova, traduce comedia *Nepotul răposat* de August von Kotzebue, reprezentată la Iași, în decembrie 1845. Contribuția sa de folclorist este ilustrată de colecția *Pepelea sau tradițiuni năciunare românești* (1851), cea dintâi de acest gen în folcloristica românească. Teodor Stamati este interesat aici de credințe populare despre curcubeu și ființe fantastice, numite „belciugari”, care îi pedepsesc pe copiii cei răi, de cimilituri și jocurile de copii, de obiceiuri de Crăciun și Anul Nou. Tot în această colecție publică o povestire despre ibovnicul stăpânei pedepsit de sluga șireată și o snoavă despre porcul închis în biserică. Pentru acest precursor al folcloristicii noastre moderne, „trădicuniile”, adică tradițiile populare, sunt „o oglindă în care agerul istoric zărește trecutul unei nații” și mărturii pentru „întregul caracter al unui popor”: „Din aceste trădicuni putem încheia despre originea și despre feliurile trepte de cultură sau de barbarie, despre multe prefaceri și strămutări locale, despre limbă, obiceiuri și religione, cu un cuvânt, despre întregul caracter al unui popor”. Vezi, între altele: Algeria Simota, *Teodor Stamati, în Dicționarul literaturii române de la origini până la 1900*, București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1979, p. 806–807; Iordan Datcu, *Dicționarul etnologilor români*, vol. II, București, Editura Saeculum I. O., 1998, Colecția „Orizont enciclopedic”, p. 220; ro.wikipedia.org/wiki/Teodor_Stamati; www.ro.biography.name/fizicieni/17.../198-teodor-stamati-1812-1852; www.c

cineva a-l mai numi. Între limbele clasice moderne, germana încă ține locul cel întâi. Românii și germanii stau astăzi în mai multe privințe în strânse legături, comunicația deci între aceste do[u]ă limbi este o trebuință simțită de ambe părțile. Spre a înlesni dar relațiile directe acestor do[u]ă nații între dănsule, îmboldit cătră aceste de mai mulți amici, am întreprins ostencioasa lucrare a unui vorbăriu într-aceste do[u]ă limbi. Pe lângă ostineală se cere însă și cheltuiala destul de însemnată pentru tipărire. Subtînsemnatul, în încredere în onoratul public doritoriu de asemenea[a] carte neînființată până acum, se adresă cătră dănsul cerând sprijinire materială din parte-i; drept care deschide o prenumerație întâi pentru vorbăriul german-român, subt următoarele condiții...” (p. 244, 292).

Dintre toate reclamele tipărite de gazeta „Bucovina” una se distinge prin apropierea de caracteristicile discursului publicitar clasic, o aleasă realizare artistică, precum și o limbă îngrijită. Înștiințarea este tipărită și în traducere germană. Se publică și în numărul din săptămâna următoare. O reproducem integral în anexe.

Reclamele din 1850 sunt mai numeroase, diverse și uneori ample, ilustrând un proces evident de constituire a speciei ca discurs publicitar, complementar, în presa românească din Bucovina.

Un capitol distinct în economia lucrării noastre îl rezervăm prezentării unor corespondențe, reportaje și cronici din acest periodic, care, ca „documente” ale epocii, ne oferă date și informații referitoare la Bucovina și bucovinenii din secolul al XIX-lea – tema sesiunii noastre de referate și comunicări din acest an. Dintre corespondențele externe, tipărite în coloanele periodicului „Bucovina”, în mod special o reținem aici, fragmentar, într-una din anexe, pe cea intitulată *Crisa „Bucovinei”*, publicată în ianuarie 1850.

Zilele de cumpănă, seceta („nerodnicia anului”), „pustiirea lăcustelor și holera”, „feliuritele îmbuimăciri și nemilostiva despoiere” a oamenilor sărmani, „foametea cumplită”, spectrul altor „cumplite epidemii”, imensa „nevoie obștească” din târguri și de de la țară, pe care „amar o simte fiecare stare”, prăbușirea creditului și ruina negoșului („totala împedecare a alijverșului”), lipsa de muncă a meseriașilor, „nespusa scumpete a mijloacelor de hrană”, „nemăsuratele prețuri a[le] lucrului”, nesiguranța vieții în regiunile muntoase, de graniță cu Transilvania, ceremonii religioase și civile, mari evenimente istorice și evenimente locale, strălucite baluri și întâmplări diverse conturează imaginea unei epoci și a unei societăți pline de viață și de pitoresc. În anexe, dăm textele ilustrative, aranjate în ordine cronologică.

„Bucovina”, primul ziar din provincia noastră, răspândește ideile democratice și liberale ale epocii și se distinge prin spiritul său critic față de realitățile provinciei, „față de stările din Ardeal și, mai ales, din Moldova”²⁸, îndeplinind o

²⁸ Constantin Loghin, *op. cit.*, p. 86. Vezi și Ion I. Nistor, *Mișcarea revoluționară în Bucovina și separarea de Galitia*, în volumul *Istoria românilor*, vol. II, editie îngriiță de Florin Rotaru, București, Editura

remarcabilă operă culturală și națională. „Bucovina” – scrie N. Iorga – „ajunge a fi și o revistă literară cum nu mai era alta, un fel de urmare a «Daciei literare» de odinioară”²⁹. Această „revistă nouă pentru toată cultura românilor” reprezintă, așa cum scrie și profesorul Constantin Loghin, „cel mai vizibil simbol al unității noastre naționale”³⁰, bucurându-se de „călduroasele simpatii” ale „publicului din toate țerile românești”³¹.

Pornind de la comunicarea *Periodicul „Bucovina” (1848–1850) și opera sa cultural-națională*³², studiul nostru reprezintă, într-o altă rânduială, însă, un omagiu închinat cu modestie redactorilor-responsabili Gheorghe Hurmuzaki (17 septembrie 1817 – 13 mai 1882) și Alexandru Hurmuzaki (16 august 1832 – 20 martie 1871), membru fondator al Societății Academice Române (22 aprilie 1866), precum și lui Iralie Golembiowski-Porumbescu (9 martie 1923 – 13 februarie 1896), secretarul de redacție al gazetei cernăuțene, în preajma împlinirii a 190 de ani de la nașterea sa, în contextul mai larg al bicentenarului nașterii lui Eudoxiu Baron de Hurmuzaki (29 septembrie 1812–10 februarie 1874), membru titular al Societății Academice Române (2 august 1872), dar și la aniversarea pe care o consemnează în istoria sa de numai două decenii Institutul „Bucovina” al Academiei Române (2012) și periodicul său științific „Analele Bucovinei” (2014).

ANEXA 1

Înștiințare

„La 1 iunie 1849, încep băile de apă rece în stabilismântul din Lăpușna al ducatului Bucovina. Acest loc se află departe de orașele cele mari, el are o poziție romantică și este încunjurat de munți acoperiți cu plăcute, cele mai feliurite produse din lumea plântelor. Acest loc, ce e despărțit de cealaltă lume, se pare în adevăr a fi hotărît de natură ca un loc de odihnă după ostenele vieței și a ne sluji ca să tragem nouă puteri pentru următorul curs al vieței noastre. El este un feliu de colonie ce cuprinde Institutul băilor, 15 case pentru înlocuirea [cazarea] oaspeților, cu 4, 5 până la 8 odăi și un otel. Toate aceste zidiri se află pe o câmpie între munți; această câmpie este tăiată de repede curs al pruntosului Siret. Aice este locul unde întâlnim natura cea adevărată, cea curată, cea nesticată, de care nevoile noastre cele artificiale, cele stricacioase ne țin prea departe. Am dar sigura speranță că mulți vor afla în acest institut alinare și mângâiere în suferințele lor. Căci subtiscălitul, după ostenoare cercetări în secretele artei medicale și după o esperiință de zece ani în metoda curei de apă, dobândi convingerea că afară de natură nu este alt feliu de doftor, și afară de cura de apă nu se află altă cură mai adevărată și mai temelnică, dacă ea numai va fi aplicată potrivit deosebitelor boale, puterilor persoanei, gradului temperaturii și al timpului ei. Apa este în stare a vindeca, în general, toate boalele, chiar acele mai grele, ba încă și oftica începătoare (căci ea – apa – constituă elementul

²⁹ N. Iorga, *Istoria literaturii românești în veacul al XIX-lea, de la 1821 înainte. În legătură cu dezvoltarea culturală a neamului*, vol. III, București, 1909, p. 20.

³⁰ Confer Constantin Loghin, *op. cit.*, p. 85.

³¹ Vezi nota redacțională din anul III, nr. 3, 20 ianuarie/2 februarie 1850, p. 13.

³² Comuncare susținută în cadrul Conferinței științifice internaționale „Bucovina și bucovinienii în secolul al XIX-lea. Traditionalism și modernitate”, cea de a XX-a sesiune anuală de referate și comunicări a Insti

cel mai însemnătoriu al trupului nostru), ea însă nu vindecă toate gradele de boală; căci acolo unde (obiceiuit, prin cura greșită) un organ oarecare este atât de nimicuit încât nu-și mai poate îndeplini funcțiile sale, sau unde boala au predominat atât de mult asupra puterilor organice, încât au și urmat o soluție parțială a trupului, acolo nu vindecă apa, deși aduce oarecare alinare în suferință. Din contra, băile minerale de orice soi sunt totdeauna stricătoare; eale [ele] produc câteodată o alinare aparentă, dar niciodată îndelung țiitoare. Întrebuițarea lor pe lung timp slăbește vasele limfatice și usuc[ă] canalul nutritiv, de unde se naște învărtoșare (obstructio), grea mistuire și, în sfârșit – precum am văzut multe exemple – rezultă urmările cele mai întristătoare. Pe lângă această cură se orânduiesc pentru câteva persoane și băi de zăr. Prețurile: 1) O odă de locuit câte 15, 20 și 30 cruciari S.M.; 2) Măncare de dimineață, compusă de lapte sau o supă cu semlă sau pâne, apoi prânzul, compus de 4 felii de bucate și cina, compusă de 1 sau 2 felii, 50 cruciari S.M.; 3) Băi de tot felul, ce se răduiesc după natura boalei, 20 cruciari S.M.

Anton Godlevski, director al Institutului”³³

ANEXA 2

Dorna, [octombrie/noiembrie 1848]

„Mandatarul cameral de la Dorna, D. Stromaier, obiectul a lungi și amare tănguiiri, făcute în curs de mulți ani de răzeșii Câmpulungului Moldovinesc și repetate fără folos la toate micile și înaltele instanții, a căruia fapte D. Miron Ciupercovici, deputatul la Parlamentul de Viena, le-au publicat într-o deosebită broșură și au supus-o înaltei Cameri, spre mijlocirea numirii unei comisii de cercetare riguroasă și nepărtinitoare, D. Stromaier, zicem, s-au isgonit cu rușine din casă-și și ogradă de cătră comuna Dornii, care își văzuse respinse toate rugămintele și stăruințele de a i se rădica acest funcționar-tiran. Această întâmplare, pre care până și copiii ar fi putut să o privadă, judecând după vechia animositățe ce domnia în toți munții moldovinești asupra acestui mandatar cameral, nu dovedește o prea mare prevedere din partea administrației camerale de care acest D. Stromaier atărnă. Tot așa de puțin socotim că au câștigat stima și popularitatea acestii autorități, care, cu orice preț, vrea [vrea] a păstra în locul său pre acest urit și uricios funcționar. Dorim ca morala care se trage din aceasta să nu rămăie perdută pentru mai sus-numita administrație”³⁴.

³³ *Înștiințare*, în anul II, nr. 14, 13/25 mai 1849, p. 76; anul II, nr. 15, 20 mai/1 iunie 1849, p. 80. Pentru întregirea cunoașterii și bucuria „dialogului artelor”, vezi și reproducerea după acuarela lui Franz Xaver Knapp *Lopușina*, instituit de scalde din albumul *Illustrierte Bukowina*, Erläuternder text von E. R. Neubauer ins Rumänische von J. Mitkiewicz übersetzt, Wien, Reiffenstein & Rösch, 1857, tipărit ulterior la Viena, în 1874. Foaia cu acuarela 17 din acest album apare fără indicarea artistului litograf și reprezintă „vederea băilor de altădată din satul Lăpușna, jud[eu]l Storojineț, un peisaj cu dealuri împădurite, în valea cărora sunt înșiruite, sobre și curățele, case uniforme pentru adăpostirea vizitatorilor acestei băi, de mare renume pe vremea aceea. Pe coasta de deal, din dreapta, cântă un taraf de lăutari, starostele îmbrăcat în haină moldovenească, cu antereu și fes în cap, zicând din vioară, cobza, naerul și basul ținând hangul. Doi vizitatori ascultă, fumând cu tihnă din ciubuce. Mai în fund, la dreapta, lângă un izvor ce curge dintr-un jgheab, la umbra unor arbori, un mic grup de vizitatori”, cum scrie Petru Luța în studiul său *Bucovina văzută de F. X. Knapp*, publicat în „Revista Bucovinei”, Cernăuți, anul I, nr. 12, decembrie 1942, p. 76. Pentru întreaga problematică a albumului, vezi și Vasile I. Schipor, *Franz Xaver Knapp (1809–1883) și „Bucovina [sa] ilustrată”*. 200 de ani de la nașterea pictorului bucovinean, în „Analele Bucovinei”, Rădăuți – București, anul XVI, nr. 1 (32), ianuarie – iunie 2009, p. 11–30.

³⁴ „Bucovi

ANEXA 3

Cernăuți, 16 februarie [1849]

„După înștiințări sigure, s-au hotărât reorganizarea politică a Galiției și a Bucovinei. Galiția de acum nu va avea 18, ce numai 5 ținuturi, care se vor numi președințe ținutale și dintru care 3 vor fi în partea cea așa-zisă rutenică, cu scaunele la Lemberg, Stanislav și Tamopol; partea polonă a Galiției va cuprinde 2 președințe, a cărora scaune vor fi la Rzeszow și Cracovia. Bucovina va forma o deosebită prșidență cu scaunul la Cernăuți. Posturile deregătorilor ținutale (sau căpiteniilor de ținut, Kreishauptmannstellen) se desființează și preșidenții ce se vor numi în loc vor fi îmbrăcați cu o autoritate mai mare, amăsurată întinderii ținuturilor sale. Ministerul din Lăuntru [Ministerul de Interne] au și provocat pe guvernul țerei de a-i supune, până la 15 maiu, proiecte pentru denumirea preșidenților de ținute”³⁵.

ANEXA 4

Cernăuți, 2 martie [1849]

„Starea locuitorilor între Prut și Nistru este vrednică de toată jalea. Nevoea și miseria au ajuns acolo la un grad înfricoșat. Pre emancipării locuitori, în partea aceea mai mult ruteni, despre o parte nerodirea anului trecut, pustiriile lăcustelor și holera, despre cealaltă parte nefericita lenă de lucru, feliurile îmbuimăciri și nemilostiva despoiere a lor, prin mârșăvia îmblătorilor scriitori, și mai ales prin deputații lor țărani (ticălosul Cobelița, Morgaș și Criste) făcându-le făgăduințele cele mai nemăsurate, i-au adus la o stare atât de tristă, încât puțina lor pâne de mult au fărșit-o, vitele și le-ai vândut cu preț foarte mic, spre a-și cumpăra pâne sau le-au pierdut în mare număr din lipsa nutrețului și acum, lipsiți de toate, sunt jârftiți fără ajutor grozăviilor unei foamete cumplite.

În unele locuri locuitorii, de mai multe săptămâni, se hrănesc cu paie hăcuite sau ghindă măcinată și cu făină de păpușoi amestecată, sau fierb ceocălăi de păpușoi în apă, spre a-și ține vieața cu acest feliu de băuturi. Și dacă nevoea acum este atât de mare, apoi de-acum înainte mult mai mare strășnicie se poate prevedé. Cumplite epidemii se vor ivi, pământurile din lipsa sămânței și a vitelor nu se vor puté lucra și mii de nevoieși, care acum încă ar scăpa de moartea moamei, mai târziu vor căde ca jârftve fără scăpare de nu li se va da ajutoriu grabnic și îndestulătoriu. Însă în ce feliu li se poate ajuta? Chemarea din partea autorității politice cătră mila obștească pentru dări de ajutorințe în bani, care o-am încunoștiințat în nr. 5 al gazetei acesteia, deși s-au dat cu scopul cel mai binevoitoriu, ne temem că puțin va ajuta. Aceia, cătră care ea se adresează, au însuși nevoie de ajutoriu. Nevoea este obștească, atât în târguri cât și la țară, amar o simte fiecare stare. Cei avuți sunt fără bani, creditul s-au pierdut, negoțul este ruinat, meseriașii n-au ce lucra și locuitorii târgurilor, din pricina aceasta și a nespusei scumpete a mijloacelor de hrană, de tot s-au sărăcit, de vreme c[e] proprietarii, la a cărora iubire de oameni mai vârtos se adresează chiemarea autorității politice, prin rădicarea veniturilor urbariale, fără a fi încă despăgubiți, prin nerodire și prin nemăsuratele prețuri a[le] lucrului, care în multe locuri au covârșit prețul secerișului din anul trecut, și prin totală împedecare a alijveriușului, de să poate, se află într-o mai mare nevoie, care, de nu se va deslega în scurt [timp] și printr-un mod îndestulătoriu cauza dispăgubirei, și, de nu va fi industria agriculturii în curând sprijinită prin institute de credit, va pierde nenumărate familii.

Pungile stărilor ce se numesc avute, atât în târguri cât și la țară, sunt deșarte, cu atât mai mult fiind[că] micul lor cuprins au fost tocmai în anul trecut cerut și întrebuițat pentru mii de scopuri

³⁵ *Ibidem*,

publice mai mult sau mai puțin folositoare. Nevoea lăcuitorilor de la țară este prè mare spre a putè fi ajutorată îndestul prin milostivirea privată, mai vârtos într-o vreme atât de nefavorabilă. Soma prin aceasta adunată, socotind-o cât de mare, ar fi ca o picătură într-o mare.

Noi cunoaștem numai două chipuri de ajutoriu, unul ar fi când acestor proprietari, care au încă puțină pâne și ar avè plecare a împrumuta nevoieșilor lăcuitori dintr-însa, spre a li se întoarce sau în natură sau [în] bani sau prin lucru, li se vor garanta din partea ocăruierei ținerea [păstrarea] și, de va fi de trebuință, și grabnica ecsecutare a contractelor în acest chip făcute între împrumutătoriu și primatoriu; pentru că ecsperiențele de mai nainte cer neapărat o ast feliu de siguranție, de nu vroește împrumutătoriu, însuș[i] nevoieș, a fi silit a căuta în drumul judecăței, care adeseori țâne ani întregi averea sa împrumutată. Într-acest chip sute de familii de săteni s-ar putè ajuta și li s-ar da posibilitatea de a-și asigura nu numai pentru acum, ci, primind pâne și pentru sămănat, pe viitorime ecsistența lor. Al doile chip ar fi: grabnică cumpărare de pâne din partea ocăruierei în Moldova și împărțirea ei cu îmtrumut între acei locuitori pentru care nu ajunge ajutoriu măriginitelor mijloace a proprietarilor, în chipul sus pomenit. Aice nu este vorbă de mai puțin lucru, ce de scăparea a mii de oameni nevoieși de soarta ce[a] strașnică, de înfiorătoarea moarte de foamete. Unde însă nu ajung mijloacele private, acolo statul este îndatorit a scăpa aste feliu de nenorociți de sigura peire.

O mulțime nenumărată de familii de țărani, luptându-să cu ce[a] mai amară lipsă, cu foamea și cu îns[ă]și moartea, întind cu deznădăjduire mânilor cerând milă și ajutoriu de la ocăruiere, căreia ei dau rodul muncii lor spre ținerea și fiii lor spre apărarea statului. Putè-o-ar ocăruierea a rămâne nemișcată și a le refuza ajutoriu cerut?³⁶

ANEXA 5

Cernăuț[i], 9 april [1849]

„Comisia autorităței politice aflătoare la Berhomet au împărțit în 24 martie mai multor dominie [instituții, dregătorii, organe] megieșite, precum că rezvrătoriu Cobelița au făgăduit țaranilor (ruteni) din părțile munților că la 12 a lunei curgătoare va intra cu insurgenți ungurești în Bucovina, spre a-i face pe țărani domni neatârși a țării aceștiea. Vorbele aceste sunt nu numai pretutidene lățite, ce și prin cercetări oficiale întărite. Și, descoperindu-să totodată multe urme cum că Cobelița, împreună cu faimosul, răul Vasili Birla Mironiuc, încă totuși se arată prin munți, îndemnând hușanii a se arma, spre a isgoni cu ajutoriu insurgenților așteptați deregătoriele și oastea din țară, comisia poștește dominiile a lua cele mai energioase și potrivite măsuri de poliție³⁷.

ANEXA 6

Cernăuț[i], 28 martie [1849]

„Insurgenții unguri făcură earăși o incursie din Transilvania în păciuita [pașnica] noastră țeară. De astă dată, însă, veniră numai până la Poiana Stampei, aproape de graniță. Aceia era șese companii de secui, cu două tunuri, și așa ostășimea noastră, care era numai o companie, trebui să se retragă după o ne-nsemnătoare luptă, rămăind unul mort și vreo cățiva răniți. Insurgenții, cari poate pățiră asemenea pagubă, se retraseră, ducând cu sine 14 boi și vreo cățiva cai. Se vede că ei voiră numai a-și lua proviant, în retragere-și au mai pușcat pre un ciuciar (vezeteu)³⁸.

³⁶ „Bucovina”, anul II, nr. 8, 1/13 aprilie 1849, p. 43–44.

³⁷ *Ibidem*, p. 44

³⁸ *Ibidem*.

ANEXA 7

Cernăuți, 11 mart[ie] [1849]

„Sărbătoarea îndoită de o însemnată istorică a zilei [de] 3 martie s-au sărbat aice prin o solenitate potrevită, pe cât au ertat darea eșcețională, în care ne aflăm și îngrijarea publicului nostru despre întâmplările din Ardeal. Muzica și detunările de salve deschiseră de dimineață sărbătoarea. La 10 oare dimineața se începu liturgia cu *Te Deum* în beserica catolică și în cea românească neunită; în această din urmă celebră domnul Episcop diecesan în asistința unei numeroase preoțimi, și domnul protoprezviter și profesoriu de teologie Popoviciu țanu un cuvânt amesurat însemnăteii zilei. Besericile era[u] ample, autoritățile publice se înfășoșară în corp, militarii dederă respunzătoarele salve. Seara fu iluminat tot orașul. Mulțimea numeroasă, pe lângă toată asprimea frigului, se preămbă până târziu în ulițele strălucit iluminate”³⁹.

ANEXA 8

Cernăuți, [martie 1849]

„Autoritatea politică de aice s-au crezut îndemnată de a organiza acum rădicarea gloatelor (Landsturm) și în Valea Siretului, în districtul Cernăuțului și chiar până în marginea Besarabiei. Domnul Volfram, colonel-lieutenant în pensie, care era denumit supra-comendant al universalei rădicări, refuză această comandă din cauza unor deosebite împregiurări. Aceasta produse generală durere de rău, deoarece acest vrednic bărbat pentru prea onorabilul său caracter se bucură de stima publică.

În zilele acestea sosiră aici doi tribuni de la rădicarea gloatelor din Transilvania, anume studenții Popescul și Lazăr, carii, după ce au venit în Bucovina cu oastea colonelului Urban, voiră a trece prin Moldova și Valahia cătră patrie-și, ca să se consânțească și mai încolo pentru dreapta cauză națională. Ci, durere! că neomenoasa deregătorie de la Folticeni îi împedecară, care, în loc de [a-i] întimpina cu compătirimere pre acesti nefericiți confrăți ai săi, îi prinsă fără niciun temeiu, căci aveau pasuri, și îi trătară în modul cel mai neomenos, până când, mai pre urmă, isbuti Starostia austriacă de acolo de a-i elibera din mâinile lor. Noi voim prin aceasta a trage luarea-aminte a guvernului moldovean spre această întâmplare, sperând că acel guvern va cerceta lucrul și va trage la respundere pre respectiva deregătorie, care nu se rușinează a se lăsa la așa înjosite fapte. De almintrele, suntem convinși că d. agentul austriac va pofti satisfacere de la guvernul moldovean pentru trătarea cea în contra drepturilor popoarelor a cetățenilor austrieni”⁴⁰.

ANEXA 9

Încunoști[ți]nțare

„Prin decret a[1] d. ministru din lăuntru, din 13 mart 1849, Nr. 1619, s-au împărțășit următoarele:

«După § 1 al actului de *Constituție* din 4 a l. c., Ducatul Bucovina formează o deosebită Țară a Coroanei.

Deci dară autoritatea politică din Cernăuți va forma de acum înainte până la regularea definitivă a deregătorilor administrative pentru Bucovina Deregătorie Țării, [care] va purta în această însușire trebile politice, va coresponde nemijlocit cu ministrul și va primi de la acest din urmă și poroncile nemijlocit.

³⁹ „Bucovina”, *ibidem*, anul II, nr. 5, 11/23 martie 1849, p. 31.

⁴⁰ *Ibidem*, :

Numai în pricinile de apelație, precum și în acele cazuri în care legile actuale cer neapărat hotărîrea lor despre guvern, lucrările au, deodată și numai până la organizarea dregătorilor, a se împărțși guvernului din Lemberg».

Despre aceasta se încunoști[i]nțează toate deregătoriile locale.

De la k.r. șef politic al Ducatului Bucovina

Cernăuț[i], 23 mart 1849

Eduard Ba[c]h, k. k. consilieriu de guvern și șef politic⁴¹.

ANEXA 10

Cernăuți, 29 martie [1849]

„Provincia noastră iea [ia] o față din când în când mai belicoasă. Pregătirile, spre sigurarea și apărarea pacinicei noastre provincie, despre o năvălire a insurgenților ungurești din Transilvania sau din Maramoroș, capătă, după puțința mijloacelor de față, din zi în zi mai mare lățire. Institutul pușcașilor de munte, care au să ocupe toată lungimea marginii Bucovinei în contra Ungariei și Transilvani[ei], foarte tare s-au înmulțit. Punctele cele mai însemnate, în marginea munților dincoace, sunt ocupate de însemnate trupe. Corpurile Domnului F. M. L. Malkowski și [ale] colonelul[ui] Urban stau concentrate de la Dorna-Watra puțin ceasuri mai încoace de marginea Transilvaniei. Din altă parte, autoritatea politică pune toată silința în organizarea cea cu mare repejune a rădicărei generale (Landsturm). Până acum este rădicată toată Bucovina, cu deosebirea unei mici părți [de] la marginea Galiției. Amploiații autorității politice, în unire cu cei din mijlocul proprietarilor, mândătarilor, ofițerilor licențiați, funcționari[i] Camerei, puțin[i] comandanți [ai] comunelor districtelor și ai ținutelor, ciarcă toate satele și rădică, ce este foarte de laudat, nu fără convenită alegere, pe toți bărbații care pot purta arma, îi înarmează cu puște, lănci și coase și îi pregătescu, după puțință, spre apărarea vetrei părintești. După ce, spre obștească părere de rău, bravul și mult estimatul colonel Volfram s-au văzut ocazional a pune jos postul de supra-comendant a toatei rădicări generale, aceasta s-au împărțit și s-au numit pensionatul colonel Ienacachi Dobrovolski cavalier de Bu[c]hental, ca supra-comendant, de la Târgul Siretelui în sus până dincolo de Dorna, la marginea Ardealului, și fostul colonel de husari Ioan de Calmuțchi, ca supra-comendant [al] celorlalte ținute. Ce privește alegerea colonelului Calmuțchi la acest post atât de onorabil cât și însemnat, apoi au găsit în public mulțămire generală, ea se însămnează ca o norocită, fiindcă au nimerit pe un bărbat de o bravură militară atât de neîndoită, cât și de un caracter onorabil, care se bucură de stima și încrederea țerii, despre care și gvardia națională din Cernăuț[i] au dat Domnului colonel dovadă de estimă, anume în vremea când l-au ales de supra-comendant a[l] gvardiei naționale. Cu toate acestea, dorim și sperăm că ceriul cel binevoitoriu va depărta de țara noastră ispita și nu ne va aduce în trista trebuință de a vedé pusă în mișcare rădicarea generală spre apărarea noastră.

Un nou patent împărătesc orânduște, pentru publicarea legilor, ordinărilor și a altor decrete a[le] ocărnuirei, întemeierea unei gazete generale pentru legile și ocărnuirea împărăției, în toate limbele obicinuie [folosite], pentru întreaga Monarhie, în Viena; precum și a unei gazete pentru țară și ocărnuire, în limba națională, cu alăturată traducere germană, în fiecare țară a Coro[a]nei.

Pe lângă aceste, au eșit, afară de o lege de vânat, ca comentariu la constituția împărăției, într-o repede urmare mai multe din cele mai însemnătoare legi organice, precum: legea comunală, legea de tipar; legea de adunare și de asociație. Noi ne rezervăm a împărțși în foile viitoare cuprinsul acestor legi, dară pentru acum nu putem tăgădui cum că neașteptata asprime a îmbelor de pe urmă numitelor legi, și mai cu deosebire a legii de tipariu, au produs în noi o impresie foarte dureroasă și întristătoare⁴².

⁴¹ „Bucovina”, anul II, nr. 6, 18/30 martie 1849, p. 35.

⁴² *Ibidem*, s.

ANEXA 11

Cernăuți, 20 august [1849]

„Presf. Sa D-nul Andreiu Șaguna, episcopul diecesan al românilor de beserica răsăriteană în Transilvania, în trecerea de la Viena către Sibiu, sosi aici alaltăieri și trase în ospățiu la Preasf. Sa episcopul nostru, Dn. Evgheniu Hacman. În următoarea zi, vrednicul Arhipăstoriu, deși ostenit de atâtea greutăți, își urmă călătoria sa prin Moldova. D. episcop Șaguna încă de la ianuaru a.c. petrecu atât în Olmiuț cât și la Viena numai în cauza besericei și a nației sale. Eminentele însușiri, vaza personală, cum și cunoscuta-i voință curată a[le] acestui arhipostoriu îi dau dreptul atât la recunoștința nației sale, cât și la deplina încredere a naltului guvern. Până când nația română din Transilvania fusese silită a geme, lovită și încovoiată supt cele mai cumplite lovitue ale sorței, ea era dedată a-și căuta singua și ultima sa mângăiere numai în relege [religie] și la arhipăstoriei aceleiaș[i]. Noi dorim și astădată din fundul inimei noastre ca episcopul Șaguna să fie pus în stare de a corăspunde în măsură cuvenită la așteptările fiilor besericei sale, pentru ca acel popor atât de părăsit, apoi clevetit, iar mai la urmă și trădat să mai paotă crede odată că desrobirea lui atât spirituală, cât și corporală au ajuns a fi adevăr”⁴³.

ANEXA 12

Cernăuți, 5 septembr[ie] [1849]

„Eri, duminecă, se sărbă aici cu solenitate în beserica românească a Sf. Treimi *Te Deum* pentru fericita fărșire a resboiului în Ungaria. La liturgia celebrată de episcopul diecesan D. Evghenie Hacman fură toate autoritățile de aice civile și militare de față. O companie din Regemântul pedestru Baron Sivkovici și o baterie de tunuri rusască dederă cuviincioasele salve”⁴⁴.

ANEXA 13

Cernăuți, 22 sept. [1849]

„Astăzi au plecat de aici spre a se întoarce în nefericita sa patrie, după o petrecere de mai multe luni în mijlocul nostru, Domnul Georgiu Bariț, redactorul mult renumitei «Gazete de Transilvania». Barbat puternic în vorbă și în faptă, patriot luminat și naționalist învăpăiat, iubind nația sa ca și întreaga sa patrie, măsurat în cugetările sale politice, neprietin teoriilor utopice, fiind om practic înainte de toate, în soțietate plăcut, amabil în caracterul său nepătat, pilduitoriu ca soț, părinte și amic, D-lui lasă la toți care avură bucuria a-l cunoaște mai de aproape cea mai sinceră stimă a multelor sale merite și o vie părere de rău despre pornirea [plecarea] sa. Deși se zice că «în patria sa nime nu este profet», totuși ne place a spera că în Transilvania acum va precumpeni un alt proverb care sună [astfel]: «meritului cuvenita sa cunună» și aceasta cu atât mai mult, cu cât suntem încredeințați că, spre vindecarea dureroaselor răni ale țerei, spre alinarea națiilor iritate [agitate] și spre întemeierea unui fericit viitoriu, conlucrarea și ajutoriul unui barbat ca Bariț poate fi numai de cel mai mare folos patriei și guvernului”⁴⁵.

⁴³ *Ibidem*, anul II, nr. 26, 19/31 august 1849, p. 143.

⁴⁴ *Ibidem*, anul II, nr. 29, 9/21 septembrie 1849, p. 163.

⁴⁵ *Ibidem*, ?

ANEXA 14

Cernăuți, 28 martiu [martie] [1850]

„Junimea studioasă română de la gimnasiul de aice sărbă eri, în 27 acesteia, o zi care-i va rămănea una din cele mai scumpe și mai frumoase prin întregul tâmp [timp] al studiilor sale. Zioa aceasta fu zioa salutării D-lui Aron Pumnul ca profesoriu definitiv pentru limba și literatura română la supragimnasiul [gimnaziul superior] de aice.

Știrea aceasta (de care și pomenirăm în n-rul 18 al foei acesteia) sosi aice în ferialle [vacanța] sărbătorilor Paștilor latine, luni deci (eri), după Dumineca Tomei (latine), începându-se earăși prelegerile scolarie, se adună întreaga junime studinte română a gimnasiului de aice împreună cu junii teologi în sala prelesăciunilor asupra limbei și literaturii române, încunjurând cu toții mult amata catedră, pe care se sui D. Pumnul acum ca profesoriu adevărat și rosti unul dintre junii români gimnasiali [un] cuvânt de urare, carele, cu cât era potrivit și frumos, cu atâta dede și foartea mărturie cum că toată bucuria junimei pentru întărirea scumpului și amatului ei profesoriu D. Pumnul e o bucurie pre care o simte și o esprimă însăși inima și însul suflet. Eată că aducem și aice unele din acel cuvânt.

«... Fericiți suntem noi astăzi, noi, carii încungiurăm scumpa aceasta catedră! Fericiți suntem! Și cu noi întreaga noastră patriă Bucovina, ear mai ales Bucovina cea jună!... Noi sărbăm astăzi, ca din o osebită graciă [grație] dumnezească, înceaputul unei îndoite primăveri, al primăverei anului și al primăverei noastre celei adevărat năciunale. Tu, Doamne, pre carele atâta te estimăm și te amăm cu toții, și carele ne porți acum de un an încoace cel mai scump și mai amat tesaur al năciunalității noastre, și carele ne îplinești lipsa noastră cea mai grea și mai însemnată, carele ne vindeci durerile noastre cele mai simțibile, pregătindu-ne și adevărata fericire năciunală, ne ești astăzi și dăruit pentru totdeauna!... Și cătră tine aducând noi dară mulțămită ceriului și prea bunului nostru Împărătoriu ceriului, pentru că nu fu în cauza cea mai sacră atât de favoritoriu, ear Împărătoriuului nostru pentru că ne încunună așa de gracios dorința noastră, cea mai viă și mai profundă, zicem totodată noi, toți junii bucovineni români, să deie ceriul de acum înainte ca să înflorească din ce în ce tot mai frumos catedra aceasta mult prețioasă! Să înflorească subt îngrijirea ta, prea amate învățătoriu; să înflorească și să-și lățească formoasele fructuri [roade] nu numai în întreaga noastră patriă Bucovina, ci și pân' la ultimele margini ale întregii Romanie....!»

După cuvântul acesta, esprimă și un auzitoriu teologial și cleric al Seminarului năciunal de aice sâmtămintele fericitătoare ale consoților săi, după care întonă un cor de cântăreți (studinți) nou numitului Domn profesoriu un întreit «mulți ani!»⁴⁶.

ANEXA 15

Cernăuți, [2 februaru 1850]

„În 2 februaru [1850] k.n. [stil nou] fu dat în Casa Magistratului al doile[a] bal în folosul învalizilor bucovineni din Regimentul de Infanterie Parma și Șivkovicz. Resultatul acestuia trecu peste toate așteptările: cu toate că lumea elegantă, nainte cu o zi, petrecu la un strălucit bal privat până în zioă albă. De mulți ani n-au fost la o serbare publică adunată o soțietate așa numeroasă și strălucită. Largul spațiu al casei noastre magistratuale, ornat foarte după gust, era așa de plin, cât cei ce au venit mai târzior numai cu prea mare anevo[i]e au putut străbate înlăuntru prin deasa mulțime. Stările era[u] toate numeros reprezentate. Frumoasele doamne și domnișoare, într-o numerositate estraordinară, îmbrăcate în vesminte elegante, de varie colori, preîmbându-se în strălucindă luminăciune, traseră asupră-și ațintirea ochilor tuturor și însuflețiră toată sărbarea. Totul înfătoșa un prospect imosant și măreț, care ne aducea aminte de balurile mari vienene [vieneze] ținute spre binefaceri. Un necurmat

⁴⁶ *Ibidem*, p. 106.

șir de jucători își petrecu în cea mai serină veselie la pătrunzătorul resunet al muzicii până dimineața. Este îmbucurătoriu a privi cu câtă căldură îmbrățoșează publicul nostru orice idee patriotică și anume câtă compătimire arată cu toată ocaziunea către fiii Ducatului nostru, carii, părăsind turmele paterne și jertfindu-se în armia împărătească, pentru patriă, se rentorc cu rane dureroase seau ciunți [invalidi] și neputincioși de a-și agonisi cele de trebuință spre susținerea vieții. Pentru aceea, s-au rostit din multe părți viea [via] dorință ca poporăciunei noastre să i se mai dea o dată ocaziunea de a putea conferi [dona] spre mulțirea [sporirea/mărirea] fundului [fondului] întemeiat pentru invalidi”⁴⁷.

ANEXA 16

Cernăuți, [12 aprilie 1850]

„Se fărșesc acum mai două luni de primăvară și primăvară încă tot nu-i; zilele sunt reci și ploioasă, și numai când și când se înfurișește câte o rază dulce de primăvară pîntre groșii și viscolșii nouri: – nu cumva vra amara eamnă să-și însuliască supremația ei și peste biata primăvară, deoarăcă-și [deoarece-și] întinde ea marcele sale în contra eternelor legi zodiacale și până în mezul pacialului [pașnicului] împeriu al lui aprilie?...

Sămănăturile cele de toamnă sunt pe la noi mai toate perdue și pe alocurea trebui să se are și să se semene de a doua oară. Dauna pricinuită prin aceasta este la noi cu atâta mai mare, cu cât, necultivându-se la noi agricultura cu grâne albe și în câ[n]tități mai mici pentru cât cere trebuința comună a întregii țări –, nimeri această daună pe acei proprietari mai mari, cari și fără aceea se află la noi până acum într-o puseciune care, din pricina neurmatei încă desdăunări, nu se poate numi nicidecum favorinte. Cu zecile și eară zecile de fălci de semănături cu grâu și secară le nemici cumplita eamnă și cine știe cum va mai fi secerișul dintr-aista an!”⁴⁸

ANEXA 17

Crisa „Bucovinei”. Iași, 6 ianuarie [1849]

„[...] O gazetă românească redasă [redactată] în spirit constituțional și național în apropierea Principatelor Românești prea protejate au fost de purure spin în ochii puterei protegătoare; fiindcă, prin o deasă întâlnire cu țerile vecine, s-ar putea molipsi Principatele cu ideele și principiile Europei Apusene, însă prin aceea [că] între țerile românești și între împărăția rusească s-ar mări și mai mult păretele despărțitoriu, spre a căru dărîmare se lucră din partea Rusiei din toate puterile, ear pofta Principatelor de a se asimila cu Rusia ar scădea. «Deci gazeta «Bucovina» să se oprească și în Austria, ca nu cumva acele idei străine și neplăcute să puieze și la granița țerei noastre, să deștepte simțul național și să ne neliniștească!» Aceasta fu sentința propriului potentat de aici [de la cenzură] și apunerea «Bucovinei» fu hotărîtă. Curierii sburară de aici la Petersburg și la Viena cu acusări asupra foșoarei provințiale, în care zic că ar fi mirosit comunism, soțialism, iacobinism, radicalism, pandacism, demagogism, democratism și Dumnezeu mai știe ce; și principele domnitoriu, îngrozit, arătă slăbiciunea de a îndrepta către principele Șvarțenberg, ministrul-președinte din Viena, rugarea ca acesta să oprească neplăcuta gazetă «Bucovina» sau cel puțin să-i împuiă îndatorirea ca de aci nainte să nu mai scriă nemica despre Moldova. Pe când nainte cu vreo zece zile generalul Lidere trecu pe aici în ultima sa călătorie inspecțională, partida rusească ceru și câștigă înriurincioasa lui conlucrare spre nimicirea unei gazete, care are fruntea de a sta contra năzuinței lor spre întunerecul de la meazănoapte. Deci pofta de a opri gazete, principală-moldovană și împărătească-rusică, care se ajută reciproc una pe alta, se sprijinesc și se re-ntregesc, cere în legătură unită de la ministeriul

⁴⁷ *Ibidem*, anul III, nr. 4, 2 ian./6 febr. 1850, p. 21–22.

⁴⁸ *Ibidem*,

austriac îndeplănă, acesta-i lucru învederat și, după înștiințările ce ne-au venit, mai mult decât adevăr pozitiv, în clipita de față este o faptă împlinită. Și oare să cumpenească, într-adevăr, o gazetă provincială atâta, cât ea, de ar fi oricât de folositoare și oricât de solidă, să nu se poată sugruma la cea de întâia poftă a unui aliat? Însă aci nu e întrebarea de un individuu jurnalist seau altul, ci de principiu[!] însuși, apoi «*hodie mihi cras tibi*» ar fi urmarea cea mai firească a acestui principiu. Pentru că de cumva guvernul din Viena va da ascultare acestor sfătuirii străine pentru oprirea tipariului, atunci, de la păzirea unui principal drept constituțional, vom putea încheia și la a celorlalte și spune sigur oare în constituțiunea din 4 marțiu [martie] avem un documânt faptic *aere perennis* al statului, seau doară numai o diplomă scrisă pe năsip, carea să o poată sufla în vânt după plac și cea întâia resuflare străină. Într-această privință, la întrebăciunea despre esistența «Bucovinei» este pătășiă toată jurnalistica din Austria și tot constituționalismul patriotic; de nu cumva sunt atacate însele.

Aici privim cu mare încordare lupta nimicoară a colosalei împărății de la meazănoapte contra unei foițe provinciale austriace, și după eșirea acestei lupte se va putea hotărî [dacă] oare moral mai stăpânește-se Austria pe sine însăși seau doară este obsesă de alții. *Hic Rhodus, hic salta!*⁴⁹

⁴⁹ [„Guberniul moldovan”] oprește circulația gazetei cernăuțene „Bucovina” în Moldova printr-o „ordinăciune”, măsură considerată în corespondența de la Iași o „aspră măsură”, „puțin motivată”, mai ales pentru materialul publicat în nr. 43, din 1849, în care se dau sfaturi pentru îmbunătățirea stării țăranilor, care, în Moldova, „sunt prea asupriți”. Măsura luată la Iași ar urmări să preîntâmpine „punerea în lucrare” a reformelor care ar putea fi aduse de „niște triste întâmplări neprevăzute”. Amintind dictonul potrivit căruia „nu tot omul poate suferi libera vorbire a adevărului”, corespondentul „Bucovinei”, de la Iași, notează, între altele, cele de mai sus. Vezi „Supliment”, anul III, nr. 1, din 6/18 ianuarie 1850, p. 4–5. Sub corespondența de la Iași, redacția gazetei „Bucovina” precizează: „No[u]ă nu ni se par lucrurile așa de negre ca onoratului nostru corespondinte și, pentru direcțiunea constituțională, care au luat-o ministerul din Viena prin începuta publicare a constituțiilor provinciale și prin alte organizațiuni, nu ne putem ascunde recunoștința. Deci, în conștiința dreptului nostru, căutăm în fața viitoriului cu atâta mai liniștiți, cu cât, alătura cu toată jurnalistica austriacă, care nu-si face niciun păr alb pentru mânia străină, putem păstra speranța că, în puterea eternei dr